

Ungersk soldatslang

TAMÁS KIS: *Bakaduma*. Budapest 1992. ISBN 963 327 156 8.

Bakom titeln *Bakaduma* döljer sig en ordbok i ungersk soldatslang. Författaren till denna utmärkt intressanta och roliga bok är den i Debrecen verksamme språkvetaren Tamás Kis. Han har under en tioårsperiod (1980-90) besökt ett femtiotal militärförläggningar. Vid varje förläggning har han genom samtal med värnpliktiga samlat ord och uttryck som används i det militära livet och har på så sätt fått ihop en ansenlig mängd uppslagsord (ca. 3000). Dessa uppslagsord härrör inte enbart från de ord som uteslutande används vid militärförläggningarna, utan även från sådana som vunnit allmän spridning utanför militära förläggningar. Kis bemödar sig dessutom om att distingera soldatslangen från det militära fackspråket, vilket för den oinvigde inte alltid är det allra lättaste. Med beskrivningen att "slangen, till skillnad från fackspråket inte benämner utan döper om" (min övers.) lyckas han emellertid på ett enkelt sätt klargöra den huvudsakliga distinktionen. Huvudsyftet med denna bok är annars att ge världen en så heltäckande ordbok i ungersk soldatslang som möjligt. Hämäläinen och Penttinen har med sina ordböcker *Suomalainen sotilaslangin sanakirja* resp. *Sotaslangin sanakirja* sammanställt finsk soldatslang, och nu har alltså även ungersk soldatslang blivit sammanställd på liknande sätt.

Boken består av en uppslagsdel följt av en allmän översikt av ungersk soldatslang. Uppslagsdelen påminner till sin uppbyggnad i mångt och mycket om en ordinär ungersk ordbok. Uppslagsorden står i bokstavsordning, d.v.s. det förekommer ingen uppdelning efter t.ex. ordklass eller ämnesområde. Det finns två typer av uppslagsord: hänvisande och självständiga. De förstnämnda följs av en hänvisning till en speciell formulering i vilken uppslagsordet används. Vid uppslagsordet *forró* (sv. 'het') t.ex. framgår att det tillsammans med *drót* (sv. 'tråd') förekommer i ett uttryck, och att dess betydelse förklaras vid uppslagsordet *drót*. Om man sedan slår upp *drót* framgår det att *forródrót* betyder *protekcio* (sv. 'beskydd'). Det förekommer också att ett uppslagsord förklaras med en hänvisning till ett annat ord med liknande betydelse. De självständiga uppslagsorden följs av uppgifter om ordklass, frekvens osv. Det förekommer två typer av självständiga uppslagsord. Den vanligaste typen av ord är tagna direkt ur soldatslanget. Betydelsen till dessa förklaras med den vardagliga motsvarigheten. *Gulyáságyú* t.ex. får sin betydelse förklarad med det vardagligare *mozgókonyha* (sv. 'fältkök'). Ord tagna ur

det civila vardagsspråket utan någon specifik betydelse inom soldatslangens förekommer också som uppslagsord, och då oftast som karaktäriserande ord i stelnade uttryck. På så vis hamnar närbesläktade uttryck och varianter av ett och samma uttryck under samma uppslagsord. Så är här fallet med t.ex. det vardagliga *leszerel* (sv. 'rycka ut, bli hemförlovad') vilket följs av ett femtontal uttryck innehållande verbet. För övrigt kan nämnas att uppslagsorden är skrivna i fet stil och att det finns gott om luft mellan dem, vilket gör det mycket lätt att hitta i ordboken *Bakaduma*. I den allmänna översikten tar författaren bl.a upp tidigare arbeten över soldatslang både inom och utom det ungerska språkområdet. Dessutom ägnas här ett femtontal sidor åt ordbildningen inom ungersk soldatslang. Det är också värt att nämna bokens illustrationer som är av en något burleskare art än den man är van att möta i andra ordböcker. Bildernas rättframhet stör dock inte utan återspeglar istället på ett mycket bra sätt soldatslangens mustighet och hjälper läsaren på ett förträffligt sätt att förstå dess ofta mycket underfundiga associationer och bildspråk.

Den kritik som kan riktas mot boken är att dess uppslagsdel i någon mån ger intryck av att soldatslangens skulle vara ett homogent språk, vars mer eller mindre vanliga ord och uttryck skulle användas i snart sagt varje ungersk militärföreläggning. Detta är dock en risk som författaren är väl medveten om och som han också tar upp i den senare delen av boken. Denna risk kunde dock ha undvikits om det vid varje uppslagsord framgått om ordet eller uttrycket bara förekommer vid vissa föreläggningar eller om det är allmänt spritt. Nu förekommer bara beteckningen "sällsynt" (min övers.), vilket inte säger något om uppslagsordets spridning. De framförda kritiska punkterna förtar dock inte nämnvärt något av bokens förtjänst som ordbok. *Bakaduma* är en mycket intressant bok som genom att låta oss blicka in i den ungerska soldatslangens ger prov på den kreativitet som ett språk hyser. Den visar att det vid sidan om författare och poeter också finns andra med förmåga att utnyttja de verktyg ett språk ställer till förfogande för att bilda nya ord som uttrycker betydelsenyanser — i detta sammanhang oftast ironi — och bildar en jargong. Boken blir även en språklig sammanfattning av den ungerska folkarméns sista decennium, men knappast någon dödsruna över den ungerska soldatslangens, som med all säkerhet kommer att leva och frodas så länge det finns ungerska soldater.

*SUMMARY***Hungarian soldiers' slang**

Tamás Kis' *Bakaduma* is a dictionary covering contemporary Hungarian soldier's slang. The dictionary, which is based on words and expressions collected from conscripts serving in the Hungarian People's Army during a ten-year period (1980-90), provides the reader with about 3000 headwords, all concerning the life in military camps throughout Hungaria. Beside giving a picture of military life, it also gives the reader a hint of the creativeness of the Hungarian language.

Reviewer's address: Department of Finno-Ugric Languages, Uppsala University, Box 513, S-751 20 UPPSALA